

PUTNU
VĒROTĀJIEM

PUTNI SLĪTERĒ

Slītere aicina!

Slīteres nacionālajā parkā, izņemot rezervāta režīma zonu, var brīvi staigāt, vērot augus, dzīvniekus un ainavas, ogot, sēņot, peldēties (izņemot Kolkasragu, kur to nedrīkst drošības apsvērumu dēļ!), sauļoties, braukt ar divriteni un laivu. Saudzēsim vērtības, kuru dēļ šeit esam atbraukuši!

PUTNU VĒROŠANAS LABAS PRAKSES PRINCIPI

- Netramdi un lieki netraucē putnus.
- Atceries, ka dabā visas putnu sugas ir vienlīdz nozīmīgas.
- Saudzē putnu dzīvvietas.
- Cieni citu cilvēku tiesības un nepārkāp savējās.
- Pieraksti savus novērojumus.
- Dalies ar savām zināšanām pārdomāti.
- Centies uzzināt vairāk.

Gidi

Vilnis Skuja (Mag. biol.) – kopš 1980. gadā darbojas kā ornitologs, daudzus gadus veltot kraukļu pētniecībai. Vēlāk pievērsies zīdītājdzīvnieku, abinieku un rāpuļu pētniecībai. Viens no pieredzējušākajiem dabas pētniekiem Latvijā. Piedāvā ekskursijas pa Slīteres nacionālo parku, t. 29365230.

Helmuts Hofmanis (Mag. biol.) – Ornitologs, profesionālā darbība saistīta ar Latvijas lielāko vistveidīgo putnu – medni. Piedalījies dažādu ar ornitoloģiju saistītu projektu veikšanā visā Latvijā. Piedāvā ekskursijas pa Slīteres nacionālo parku, t. 26444121.

Par putniem:

www.putni.lv, www.lob.lv

Slīteres nacionālo parku (kā rezervāts dibināts 1923. g.) pamatoti dēvē par Baltijas jūras iepriekšējo attīstības stadiju „brīvdabas muzeju”. Šo ģeoloģisko notikumu mūsdienu „dzīvi” liecinieki ir Slīteres Zilie kalni – stāvs, līdz 20–30 m augstā Baltijas ledus ezera senkrasta kāple (Baltijas jūras stadija pirms 10 000 gadu), Stiebru kalni – Ancilus ezera senkrasts (pirms 8–9 tūkstošiem gadu), bet Eiropā pēc platības lielākā – kangaru (kāpu valņi) un vīgu (mitras starpkāpu iepaklas) ainava ir Litorīnas jūras laika veidojums (pirms 4–7 tūkstošiem gadu). Maigais Ziemeļkurzemes klimats ir iemesls, kādēļ šeit ir liela augu sugu daudzveidība (ap 860 sugu), un sastopami arī daudzi Latvijā reti augi (piem., parastā īve un Baltijas efeja). Sava veida „nopolns” šejienes dabas vērtību saglabāšanā bija arī jūras piekrastē kādreiz pastāvošajam padomju militārajam režīmam, kura dēļ piekraste pusgadsimta garumā saglabājās apmeklētāju un būvniecības ziņā mazskarta. Tā laika liecinieki ir pamestās PSRS armijas bāzes un dažādi militārie objekti. Slīteres nacionālajā parkā atrodas viens no populārākajiem Latvijas tūrisma objektiem – Kolkasrags, kuru gada laikā apmeklē vairāk nekā 50 000 ceļotāju, bet putnu pavasara migrāciju laikā stundā pār ragu pārlaižas desmitiem tūkstošu putnu. Baltijas jūras krasta posmā – t.s. Lībiešu krastā no Melnsila līdz Ovišiem ir saglabājušies lībiešu (viena no mazākajām pasaules tautām) zvejniekiem un citi to kultūras liecinieki. Tūristu vajadzībām izveidotas četras dabas takas, velomaršruti, skatu tornis, apmeklējama Slīteres bāka.

SLĪTERES NACIONĀLAIS PARKS – PUTNIEM ĪPAŠA TERITORIJA

Slīteres nacionālā parka teritorijas ģeogrāfiskais novietojums un dabas daudzveidība nodrošina divas tai raksturīgas un unikālas vērtības: parku šķērso Baltās-Baltijas jūras migrējošo putnu ceļš; parkā mit daudz retu un īpaši aizsargājamo putnu sugu. Slīteres nacionālajā parkā ir konstatēta 261 putnu suga no visā Latvijā reģistrētajām 338 putnu sugām. Starp šīm sugām 66 ir retas un īpaši aizsargājamas Latvijā, bet 140 sugas ir apdraudētas Eiropā.

Iecienītākās putnu vērošanas vietas SNP

Putnu migrāciju laikā SNP teritorijā šķērso liels daudzums dažādu putnu sugu. Ieteicamākās putnu vērošanas vietas SNP ir: Ēvažu, Pēterezera, Kolkas raga Priežu, Slīteres dabas takās, jūras krastā pie Vaides ciema un Kolkasragā (tās atzīmētas kartē ar). Aktīvās migrācijas laikā Kolkasragu stundā pārlido vairāki desmiti tūkstošu putnu. Pavasarī Kolkasragā var būt sastopamas gandrīz visas Latvijas putnu sugas. Kolkasraga piekrastes ūdeņi un Irbes šaurums ir nozīmīga barošanās vieta caurceļojošajiem un ziemojošajiem ūdensputniem. Piemērots laiks putnu vērošanai Kolkasragā ir pavasaris – putni virzās uz ziemeļiem un sekojot krasta līnijai nonāk ragā kā slazdā – gan sauszemes putni, gan arī ūdensputni – gārgales, pīles, kajjas un zīriņi – tiem rags kalpo par sava veida robežu, gar kuru veidojas izteiktas migrantu straumes. Ne visas putnu sugas atlido vienlaicīgi. Pavasarī migrācija sākas jau februāra beigās un turpinās līdz maija beigām. Labākais laiks vērošanai – aprīlis un maija sākums. Rudens – sugu sastāvs atšķirīgs, putnu skaits mazāks. Rudenī mazāk plēsīgo putnu, vairāk bridējputnu. Ūdensputnu migrācija gar ragu arī rudenī var būt intensīva.

Kā izvēlēties putnu vērošanas vietu Kolkasragā

Nonākot ragā un izvēloties bāzēšanās vietu, parasti nākas ievērot vēja virzienu. Ja vējš ir samērā lēns (kas gan nav tipiski Kolkasragam rudenī un ziemā), vietu var izvēlēties līdēģā pie vecās Kolkas bākas drupām. Pie stipra rietumu vai ziemeļrietumu vēja vietu labāk izvēlēties aizvējā mežmalā. Lielāko daļu putnu parasti iespējams konstatēt no stacionāra punkta, bet, lai pilnībā aptvertu visu notiekošo, ragā jāpavada vairākas stundas. Putni pārvietojas virs jūras, virs meža, pa raga priedītēm un retajiem krūmiem. Kāds vienmēr uzturas arī līdēģā. Var apsekot arī līdēģa zonu apbus ragam, veicot apgaitu.

Aprīkojums: Putnu vērošanai pie jūras vispiemērotākais ir binoklis no 8x30 līdz 10x50 lielu palielinājumu komplektā ar teleskopu. Ar binokli ērti apskatīsiet interesējošo putnu baru, savukārt ar teleskopu jau konkrētāk noteiksiet putnu sugas piederību un citas niansas. Izvēloties aptuveni 20 kārtīga palielinājuma teleskopu svarīgi ir lai ārējās lēcas diametrs būtu ap 80 milimetru liels. Tāpat, vēlamas, lai būtu līdzīgi putnu noteicējs, kurš noder, ja tiek novērots kāds no retiem vai līdz šim ļoti neapazītiem putniem.

Putnu pasākumi SNP

Ik gadus Slīteres nacionālajā parkā tiek rīkoti divi putniem veltīti pasākumi – Putnu dienas Kolkasragā 24.–25.04.2010 pavasarī, Starptautiskās putnu vērošanas dienas 2.–3.10.2010 rudenī. Sekojiet www.lob.lv

TŪRISMA PAKALPOJUMI

Naktsmītnes: Sikragā Jaunklāvi 29469614

Lapmežciemā Jaunlidumi 29467556

Mazirbē Upeskalni 29259510

Mazirbes Kalēji 28829474, 29213412

Dzintariņi 26173009

Kośragā Jauntilmači 29412974

Pitagi 29372728, www.pitagi.lv

Saunagā Krūmiņi 29452512

Vaidē Purvziedi 63200179, 29395624

Kolkā Ūši 63276507, 29475692, www.kolka.info

Melnsilā telšu vietas „Melnsil” 28605606

Atpūtas vietas: Kolkasragā, Melnsilā

Veikali: Dundagā, Mazirbē, Kolkā, Melnsilā, Vidalē

Ēdināšana: Dundagā, Kolkā (sezonā)

Informācija: www.livones.lv; www.celotajs.lv 67617600;

www.talsurajons.lv 63224165; www.kolkasrags.lv

29149105; www.ziemeļkurzeme.lv 63232293, 29444395.

Neatliekamās palīdzības dienestu tālrunis: 112

Slīteres nacionālajā parkā ir izveidoti vēl vairāki pārgājieni, velo, ūdens un auto tūrisma maršruti – meklējiet maršrutu lapas www.celotajs.lv un atzīmes dabā!

Finansēts ar Eiropas Komisijas Life programmas un LR Vides ministrijas finansiālu atbalstu. POLPRPOP-NATURA (Nr. LIFE07ENV/LV/000981)

PAVASARIS

1 Mednis ir pasaulē lielākais vistveidīgais putns. Ja laimējas, Slīterē šo putnu var redzēt grants ceļu malās knābjot sikus akmentiņus, ar kuru palīdzību mednis vieglāk pārstrādā barību.

2 Ūpis ir Latvijas lielākā pūce, kura ūjināšanu var dzirdēt februārī, martā Kolkas apkārtnē. Galvenokārt ligzdo uz zemes seklā bedrītē pie kāda koka stumbra, izgāztas saknes. Gaujas nacionālajā parkā – arī klinšu nišās un uz klinšu terasēm.

3 Žubīte ir Latvijas parastākā putnu suga kas ir sastopama visā Latvijas teritorijā un apdzīvo dažādus biotopus. Ornitologi lēš, ka Latvijā dzīvo ap 2,5 milj. pāru šīs sugas putnu.

VASARA

4 Lielākā un viena no krāšņākajām Latvijas pīlēm ir **Sāmsalas pīle**. Tā regulāri novērojama jūras piekrastē. Šī suga mēdz ligzdot zem tuvējām mājām un saimniecības ēkām. Sāmsalas pīlēm ir raksturīgi veidot pīlenu bērnodārzus, proti, ja kādas ģimenes pīlens ir nokliduši vai palikuši bez vecākiem, tad bieži vien tos pieņem cita ģimene, tādējādi mēdz būt, ka vienā ģimenē ir 20 un vairāk pīlenu.

5 Zivju gārnis ir stārķa lieluma putns, kuru bieži var novērot Slīteres piekrastē. Pārtiek galvenokārt no zivīm, bet ēd arī citus dzīvniekus. Slīteres pētnieki ir novērojuši, ka lielākajā Slīteres smilšu krupju *Bufo calamita* nārsta vietā bieži uzturas gārņi, kas domājams apēd arī daļu no smilšu krupju kurkuļiem.

6 Baltā cielava ir Latvijas nacionālais putns, kurš sastopams visā Latvijas teritorijā, arī piekrastē. Šeit, Slīteres jūrmalā, baltās cielavas par savu ligzdvietu nereti izvēlas liedagā pamestās zvejnieku laivas, savukārt pludmalī tās izmanto par izcilu barības ieguves vietu.

7 Vakarlēpis jeb lēlis ir putns, kuru jūnija, jūlija naktīs var novērot uz meža ceļiem, kur tie bieži kļūst par autotransporta upuriem. Tam paceļoties spārnos labi redzami balti laukumi spārnu galu daļā. Vakarlēpi ziemo tropiskajā Āfrikā. Ja auto gaismās redzat spīdīgas acis, piebremzējiet, tā jūs ļausiet putniem un zvēriem pasargāties no sadursmes.

8 Upes tārtiņi Slīteres jūrmalā joprojām ir sastopami regulāri, taču daudz retāk kā 1980. gados. No lidzīgā smilšu tārtiņa *Charadrius hiaticula* to var atšķirt pēc dzeltenā gredzena ap aci, kā arī knābja, kurš upes tārtiņam ir viscaur melns. Ligzdošanas laikā liedagā tie veido seklas bedrītes, kurās iedēj trīs olas. Ja cilvēks vai kāds cits ienaidnieks tuvojas ligzdai, viens no vecākiem ar balsi pievēršot uzmanību vilina prom ienaidnieku. Neuzkavējieties ilgstoši šādās vietās!

RUDENS

9 Jūras krauklis vēl pirms 30 gadiem Latvijas teritorijā bija reti ligzdojoša putnu suga, taču pēdējos gados to skaits ir ievērojami audzis. Bieži vien šo sugu var novērot sēžam uz kāda mola vai jūras liedagā ar izplestiem spārnēm. Tādā veidā tas žāvē spārnus. Šī raksturīgā jūras kraukļa kontūra atgādina krustu, tādēļ nereti parādās viduslaiku kristīgajā heraldikā.

10 Jūras ērglis ir Latvijas lielākais plēsīgais putns, kura spārnu izpletums ir aptuveni 2,5 metri. Lidojumā šo ērgli var atšķirt pēc raksturīgā silueta – gari un plakani spārni ar labi redzamiem „pirkstiņiem” un vecajiem, pieaugušajiem putniem ir labi redzama balta aste. Jūras ērglis ligzdot sāk tikai 5–6 gadu vecumā, kad savu lielo ligzdu būvē vecos kokos. Parasti tā ligzda ir lielāka par stārķu ligzdu. Slīterē jūras ērgļa ligzda nav atrasta, bet putns šeit regulāri uzturas. Tuvākā šīs sugas ligzdošana vietas ir Slīteres pierobežā dabas liegumā „Ances purvi un meži”.

ZIEMA

11 Sudrabkaija ir parastākā kaija, kuru var novērot pie jūras. Ja izdodas kaiju novērot sēžam liedagā, tad viena no drošākajām sugas noteikšanas pazīmēm ir dzeltenais knābis ar nelielu sarkanu plankumu uz apakšknābja.

12 Melnā dziļna ir lielākais no Eiropas dzeņiem. Tā savai ligzdai dobumus kaļ kokos, kuru diametrs sasniedzis vismaz 40 cm – priedēs, bērzos, apsēs. Kad dziļna dobumu pamet, tajā iemājo citi putni un zvēri, kuri paši dobumus nekaļ, piemēram, Latvijas mazākā pūcīte apodziņš *Glaucidium passerinum*, bikšainais apogs *Aegolius funereus*, meža balodis *Columba oenas* un meža cauna *Martes martes*.

13 Ūdensstrazds ir gājputns, kurš Latvijā no Skandināvijas ierodas novembrī, savukārt Latviju pamet jau martā. Dzīvo pie upēm un strautiem. Barojoties ar dažādiem ūdens bezmugurkaulniekiem, lec un nirst ūdenī. Ziemā Slīteres nacionālā parka apkārtnē tas ir novērojams pie upju grīvām.

NOVĒROJAMĀS PUTNU SUGAS GADA LAIKĀ

Apzīmējumi: biezā, nepārtrauktā līnijā – suga novērojama regulāri; pārtrauktā līnijā – suga novērojama neregulāri.

Vērojamā suga	Vērošanas vieta	Laiks Mēneši											
		Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
1 Mednis	Priežu mežs, ceļmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 Ūpis	Priežu mežs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Žubīte	Visa teritorija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 Sāmsalas pīle	Jūrmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Zivju gārnis	Jūrmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Baltā cielava	Jūrmala un zvejniekiem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Vakarlēpis	Purvmala, priežu meži	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Upes tārtiņš	Jūrmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Jūras krauklis	Jūras akvatorija un Jūrmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Jūras ērglis	Viscaur teritorijā	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Sudrabkaija	Jūrmala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Melnā dziļna	Priežu meži	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Ūdensstrazds	Ūdenstece	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medņa *Tetrao urogallus* tēviņš

Upja *Bubo bubo* mazulis

Žubīte *Fringilla coelebs*

Sāmsalas pīļu *Tadorna tadorna* pāris

Zivju gārnis *Ardea cinerea*

Baltā cielava *Motacilla alba*

Vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*

Upes tārtiņš *Charadrius dubius*

Jūras krauklis *Phalacrocorax carbo*

Jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*

Sudrabkaija *Larus argentatus*

Melnā dziļna *Dryocopus martius*

Ūdensstrazds *Cinclus cinclus*

“Lauku ceļotājs”

Kalnciema 40, Rīga LV-1046, Latvija
T: +371 67617600 • F: +371 67830041
lauku@celotajs.lv • www.celotajs.lv

www.celotajs.lv

Teksta autors Helmutš Hofmanis.
Foto: Māris Strazds, Helmutš Hofmanis,
Vilnis Skuja, Andris Poišš,
Jānis Kuze, Edmunds Račinskis